

Les beguines, dones lliures a l'edat mitjana

Montserrat Nadal,
Coordinador de Pissarra

Josep Amengual, doctor en Teologia i Història, i llicenciat en Història de l'Església, parlà, a la sessió del divendres dia 14 de març, sobre les beguines. El moviment de les beguines va ser una alternativa per a les dones burgeses de classe baixa i per a les de les capes més pobres de la societat, ja que les monges pertanyien a la classe dels senyors, pel fet d'haver de pagar una dot més que considerable en ingressar al convent. El beguinatge és una opció basada en la fe per a aquelles dones que volen decidir sobre la seva vida, perquè aquesta sigui autònoma tant del marit com de les regles monàstiques; representa un crit de llibertat de la dona enfront del món civil i de l'eclesiàstic.

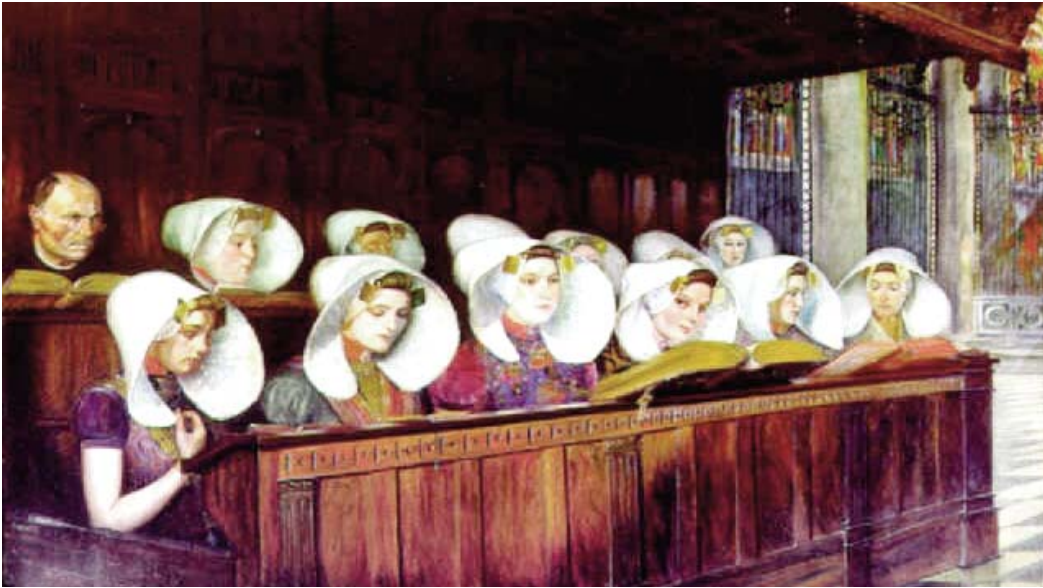
Amengual esmentà que la història dels primers segles del cristianisme a les Illes

Balears i a les Pitiüses va venir marcada pel domini de la implantació de les estructures eclesiàstiques i civils. Amb el pas dels temps, el catolicisme es despullà de la homogeneïtat i de l'ordre estàtic -que, per exemple, representaven els dominics-, i va aparèixer una nova espiritualitat molt més evangèlica.

Cal que no deixem de banda que les illes ocupen un lloc molt estratègic i privilegiat dins la Mediterrània, en un indret de confluència de moltes línies marítimes, envoltades d'un entorn cultural i religiós que bull amb l'aparició dels nous moviments: franciscanisme, pauperisme, catarisme, etc.

Hi ha qui diu que l'origen de la paraula "beguina" o "begard" el podem trobar, possiblement en el mot "beige", "beix", pel color de les vestes que duïen les persones que formaven part d'aquest moviment. Joan Coromines, en el seu *Diccionari Etimològic*, esmenta dues possibles hipòtesis: una situaria l'origen

del mot a partir de l'holandès *beggaert*, que vol dir "captaire"; i una segona tendria a veure amb el nom de Lambert Begh, qui l'any 1184 fundà a Lieja la primera comunitat de beguinatge de dones.

Els trets més destacats del moviment consistien en renunciar a viure dins el món, ja fos en l'àmbit matrimonial o el familiar, i a dur un estil de vida caracteritzat per la recerca interior, polaritzat en l'amor de Déu i l'assistència als pobres. A Mallorca els veim connectats des dels seus inicis amb el lul·lisme, i no és descabellat afirmar que Llull – una persona desencantada amb el Papa i amb els membres de la Cort i de les seves promeses - devia compartir molts punts en comú amb el moviment beguí.

Josep Amengual insistí una mica més a l'hora de concretar allò de més genuí del beguinatge, aspectes d'entre els quals destacà els següents:

- Vivien moguts per una forta inquietud evangèlica, amb el desig d'anar a allò bàsic, a les arrels, a la puresa, com una continuació del catarisme.

- Compartien la idea de la reforma de l'Església i de les seves institucions, com també pretenia Llull, a la recerca d'un món nou, molt més radical en el seguiment de Jesús.

- Volien que els laics i les laiques poguessin exercir el ministeri de la predicació, que fins llavors restava només a mans dels clergues.

- Eren seguidors del franciscanisme, un moviment present a la família del rei conqueridor de les nostres illes i que va gaudir de l'empara de la Corona d'Aragó. No oblidem que Sant Francesc va ser un burgès que va trencar amb el luxe de la seva família i que, posteriorment, es va lliurar a una vida itinerant i al servei dels pobres.

Aquest moviment tan alternatiu va ser fortament perseguit per part de l'Església oficial, i d'una manera especial pels dominics. Un frare francès, Bernat Gui, que va escriure un *Manual de l'inquisidor* parla de la secta dels beguins, dels quals diu que "tenen opinions errònies".

EL BEGUINISME A MALLORCA

És a la Ciutat de Mallorca on apareixen els primers beguins i beguines, marcats pel moviment del franciscanisme. En el seu testament, Ramon Llull va afavorir una comunitat de beguines, a les quals anomena com a "Dones de la Penitència", que s'havia format al voltant de Saurina de la Font. Amb els llegats que varen rebre de moltes herències, les comunitats laïcals ja existents s'anaven consolidant.

Tot i que va compartir molts trets amb el beguinatge, Llull no ho va ser mai per una sèrie de motius: va ser sempre crític però no emprà mai a les seves obres un to ofensiu contra bisbes i papes, com sí feren molts beguins; altrament, sotmet sempre les seves obres a l'autoritat eclesiàstica. Llull va idealitzar els trets del beguinatge en els personatges d'Evast i de Blaquerna, als quals presenta com a laics coneixedors de les Sagrades Escripures.

EL LUL·LISME EREMÍTIC FEMENÍ

El Pare Amengual situà la primera comunitat al Puig de

Pollença. Allà tres dones de Can Sala, naturals de Pollença, hi habitaven, i hi menaven un estil penitent i de pobresa, ben homologable amb el de les beguines del 1361. De fet, un dels primers actes del bisbe Antoni Collell va ser el d'aprovar el seu estil de vida. És curiós observar que l'any 1414, quan es fa un inventari dels llibres que hi ha a la biblioteca, hi trobam obres de Ramon Llull com el *Llibre d'Evast i Blaquerna*, o la *Doctrina Pueril*.

Tenim constància d'altres comunitats, al puig de Santa Lúcia de Mancor l'any 1362, o a Sant Salvador de Felanitx aquest mateix any. En aquest darrer indret sabem que s'hi va establir una dona de nom Sibília, deodata, ermitana, entregada a Déu i a la capella. També hi ha documents sobre la presència de beguines a Santa Magdalena, d'Inca, l'any 1388, la cap de les quals és anomenada per l'Ajuntament de la ciutat com a "apostollesa".

Josep Amengual va concloure la seva ponència referint-se al fet que si Catalunya havia estat en gran part obra dels monjos, Mallorca havia rebut molta influència dels ordes mendicants i, al llarg dels segles XIII i XIV, per la nova espiritualitat del món laïc. I que molts dels nostres ermitans devien ser preveres beguins, que cercaren la llibertat per a viure com a reformatos, lluny de la Inquisició.

Per altra banda, al costat del moviment ciutadà, hi ha tot un seguit de grups molt interessants que ens aporten una visió riquíssima de la història de l'Edat Mitjana; com a mostra d'una Mallorca molt digna, amb una cultura d'un bon nivell, emprenedora i, per damunt de tot, alternativa a la gran massa. ■